

נוסח הסוגיה

המבורג 165

ואמ' ריש לקיש משום אבא כהן ברדלא: קטנה אין לה חצר ואין לה ארבע אמות
ור' יוחנן משום ר' ינאי אמ' יש לה חצר ויש לה ארבע אמות
במאי קא מפלגי?
מר סבר חצר משום ידה אתרבאי, כי היכי דאית לה יד חצר נמי אית לה
ומר סבר חצר משום שליחות אתרבאי, כי היכי דשליחות לית לה חצר נמי לית לה
ומי איכא למאן דאמ' חצר משום שליחות אתרבאי
והתניא 'ידו' אין לי אלא ידו, גגו חצרו וקרפיו מנין ת"ל 'אם המצא תמצא' (בידו) מכל מקום
ואי סל' דע' חצר משום שליחות אתרבאי אם כן מצינו שליח לדבר עברה וקימא לן דאין שליח לדבר עבירה
אמ' רבינא היכא אמרינן אין שליח לדבר עבירה היכא דשליח בר חיובא הוא אבל חצר דלאו בת חיובא הוא
מיחייב שולחה
אלא מעתה האומ' לאשה ((.....)) {ול}עבד צאו וגנבו לי דלאו בני חיובא נינהו, הכי נמי דליחייב שולחן?
אשה ועבד בני חיובא נינהו ((.....)) {והשתא} הוא דלית להו לשלומי דתנן נתגרשה האשה ונשתחרר העבד
חייבין לשלם.
רב סמא בר רקתא קמיה דרבינא משמיה דרב חייא בריה דרב אויא אמ' כי אמרינן אין שליח לדבר עבירה
היכא דאי בעי עביד ואי בעי לא עביד אבל חצר דבעל כרחה מותיב בה מיחייב שולחה
מאי ביניהו
איכא ביניהו כהן דאמ' ליה לישראל צא וקדש לי אשה גרושה
אי נמי איש דאמ' לה לאשה אקיף לי קטן
להך לישנא דאמ' אי בעי עביד ואי בעי לא עביד לא מיחייב שולחן הכא נמי אי בעי עביד אי בעי לא עביד לא
מיחייב שולחן
להך לישנא דאמ' כל היכא דלאו בני חיובא נינהו מיחייב שולחן הכא נמי לאו בני חיובא נינהו ומיחייב שולחן.
ומי איכא למאן דאמ' חצר לאו משום ידה אתרבאי
והתניא 'ידה' אין לי אלא ידה, גגה חצרה וקרפיה מנין? ת"ל 'ונתן' מכל מקום
לענין גט כולי עלמא לא פליגי כי פליגי לענין מציאה
מר סבר ילפינן מציאה מגט ומר סבר לא ילפינן מציאה מגט
ואיבע' אימ' בקטנה כולי עלמא לא פליגי דילפינן מציאה מגט, והכא בקטן קא מפלגי, מר סבר ילפינן קטן
מקטנה ומר סבר לא ילפינן קטן מקטנה
ואיבע' אימ' מר אמ' חדא ומר אמ' חדא ולא פליגי

גיטין עז, א

מתני'./

הזורק גט לאשתו, והיא בתוך ביתה או בתוך חצרה - הרי זו מגורשת;
זרקו לה בתוך ביתו או בתוך חצרו, אפילו הוא עמה במטה - אינה מגורשת;
לתוך חיקה או לתוך קלתה - הרי זו מגורשת.
גיטין עז, ב
והיא בתוך ביתה.
אמר עולא: והוא, שעומדת בצד ביתה ובצד חצרה.
ר' אושעיא אמר: אפילו היא בטבריא וחצרה בציפורי, היא בציפורי וחצרה בטבריא - מגורש'.
והא היא בתוך ביתה ובתוך חצרה קתני!
ה"ק: והיא כמי שבתוך ביתה, והיא כמי שבתוך חצרה, דכיון דחצר משתמרת לדעתה היא - מתגרשת.

לימא בהא קמיפלגי, דמר סבר: חצר משום ידה אתרבאי, ומר סבר: חצר משום שליחות אתרבאי!
לא, דכולי עלמא - חצר משום ידה איתרבאי,
מר סבר: כידה, מה ידה בסמוכה, אף חצרה בסמוכה;
ואידך? אי מה ידה בדבוקה, אף חצרה בדבוקה!
אלא כידה, מה ידה משתמרת לדעתה, אף חצרה המשתמרת לדעתה, לאפוקי חצר המשתמרת שלא לדעתה.

ראשונים

חידושי הרמב"ן בבא מציעא י, ב

ת"ל ונתן בידה. פרש"י ז"ל מדלא כתיב ובידה יתנהו או וכתב לה ונתן¹ ולא היה צריך לדחוק זה שהרי שני ונתן בידה כתובין בפרשה והשני מיותר ולדרשא אתא.
ופרש"י ז"ל דהכא ע"כ משום ידה איתרבאי דאי משום שליחות כי ההיא דלעיל הא כתיב ושלחה מלמד שהאשה עושה שליח, ופי' נכון הוא.
וא"ת והרי גבי גנבה רבי רחמנא חצר משום שליחות אף על גב דידעינן שליחות מעלמא,
לאו קושיא היא, דהא דאמרינן אבל היכא דשליח לאו בר חיובא הוא א"נ בע"כ עביד מיחייב שולחו אפילו בדבר עבירה מריבויא דרבי רחמנא חצר הוא דנפקא לן, אבל שלא לדבר עבירה לא איצטריך לרבווייא דלא גרע משאר שליחות,
ועוד כיון דרבי רחמנא גבי גנבה חצר משום שליחות ורבי הכא שליחות סתם מושלחה אף שליחות חצר בכלל דהא איקרי שליח, ולמאי רבי קרא ונתן בידה ש"מ משום ידה איתרבאי,
ואחרים פירשו דהכא משום ידה איתרבאי דהא אפילו בע"כ איתיה ואי משום שליחות אין שליחות בע"כ,
ולפי פירוש זה לאו מקרא גופיה קשיא דקרא איכא למימר דמשליחות איתרבאי וליתיה בע"כ, אלא מדקיי"ל דאפילו בע"כ איתיה, ולפיכך אין פירוש זה נכון דהו"ל למפרך היכי אמרת דמשום שליחות איתרבאי הא קיי"ל דאיתא בע"כ,
ויש לפרש דהכא מידיה איתרבאי והתם מאם המצא תמצא איתרבאי, והיינו דקתני ידו אין לי אלא ידו כלומר אלו נאמר אם בידו הגנבה אין לי אלא ידו חצרו מנין ת"ל אם המצא תמצא, וה"נ מפורש בפרק מרובה דמן המצא תמצא מייתי לה, וברייתא אחריתי קתני ידה אין לי אלא ידה כלומר אלו לא נאמר אלא חד ידה אין לי אלא ידה חצרה מנין ת"ל ונתן בידה אחר, וכיון דמידה גופיה איתרבאי ע"כ לאו בתורת שליחות איתרבאי מיניה, כנ"ל, ואיתא מילתא כפשטה.

חידושי הריטב"א בבא מציעא י, ב

ור' יוחנן אמר קטנה יש לה חצר ויש לה ד' אמות. פי' לענין גיטין, א"נ לענין מציאה כדלקמן,
וא"ת וכיון דמדאורייתא לית לה ארבע אמות לענין גט ולא מגרשא התם היכי תקון רבנן דתתגרש ושרינן אשת איש לעלמא.
י"ל דהפקר ב"ד הפקר וכיון דאקנו לה רבנן מקום הגט ה"ל כחצרה דאורייתא.

ואי ס"ד משום שליחות איתרבאי א"כ מצינו שליח לדבר עבירה וקיי"ל דאין שליח לדבר עבירה.
ומכאן דקדק ר"י דכי אמרינן אין שליח לד"ע לחייב השולח משום דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין,
שלא חילק הכתוב בין שהשליח שוגג או מזיד שאל"כ מה שייך למפרך מחצר כלל, וכבר כתבתיה במס' קידושין בס"ד, הילך אם השליח מזיד השליח חייב והשולח פטור ואם השליח שוגג שניהם פטורים.

ומי איכא למ"ד חצר משום שליחות איתרבאי והתניא ידה אין לי אלא ידה גגה חצרה וקרפיפה מנין ת"ל ונתן בידה מכל מקום.

¹ +כ"ה גם ברשב"א, אבל ברש"י איתא מדלא כתיב ובידה יתנהו דרוש ונתן אוכתב לה ונתן+

והא דמשמע השתא מהא מתניתא דחצר משום ידה איתרביא, איכא למידק מהיכא משמע לן, וכלת דכיון דקרא דדרשינן מיניה כתיב ביה ידה אית לן למימר דמידה איתרביא, והא לעיל גבי גניבה דמייתי לה מדכתיב אמ המצא תמצא בידו ואפ"ה לא מכרחינן דמשום ידה איתרביא משום דכתיב בקרא ידו, אלא אמרינן ואי ס"ד משום שליחות איתרביא מצינו שליח לדבר עבירה והא נמי אדחי ליה כדאיתא לעיל, ורש"י ז"ל פ' כאן דמדאיצטריך קרא לרבות חצירה מכלל דלאו מדין שליחות הוא, דא"כ למה לי האי קרא תיפוק לי מושלחה, ובתוס' הקשו על זה דלעולם אימא לך מדין שליחות איתרביא ולא מתרבי מושלחה דמהתם לא נפקא לן אלא מידי דהוי בן דעת ובר שלוחי הילכך איצטריך לרבווי חצר מונתן בידה דמהני אף על גב דלאו בר שלוחי הוא, ולעולם אימא לך דמדין שליחות הוא, ור"י ז"ל פ' דכיון דפסיק ותני דמגרשה בחצירה ואפ"י בע"כ מכלל דמדין ידה הוא דאילו מדין שליחות אין שליח אלא מדעת, ועוד דמשמע לן דמילתא פסיקתא קתני דכל היכא דאית לה יד אית לה חצר ואי מדין שליחות הרי קטנה דאית לה יד ואינה בת שליחות, והנכון דכיון דאמר רחמנא קרא יתירא ונתן בידה לדרשה זו ולא כתב רחמנא ושלחה מיותר לדרשה זו מכלל דמדין ידה איתרביא.

תוספות רי"ד גיטין עב ב

עד רמשי ניטא לידה דוקא כשורק לה בה"ר שאין אשה וכו' וכו' אבל כשורק לה בתוך חצרות יש לנמנע בדבר שלא יהיה גם והלכך אע"פ דלא נמי ניטא לידה הויה מנורשת והצרה קני לה א"ר אבי א"ר יוחנן לטיסין אמרו ולא לרבר אחר פ"י שאין ד' אמות קנות אלא לענין נישין ולא לרבר אחר עד שיגיע לידו איתרביא ר' אבא ל' אבי וכן לענין קריתין שאני התם דכתיב ויצאה היתה איתרביא וכן לענין הרכב אמר לו (צריך) ותיק ה"ב והא כסאי עסקין דאמר לו ותיק לי ותיב בתורת נישין דהספר אי הכי סאי לטיסרא סווי דתיסא פצי אמר כשמה אני כך קס"ל פ"י קנין ורוב אינו דומה לשאר הקנין דעלמא דקנין דעלמא אין אדם יכול להקנות להבדיל בעל כרחו והגם אדם מקניו לאשתו בעל כרחו א"כ סעם תהציר דרבי ליה רחמנא לא בעטר קנין ותיק) אלא שהרי היא עצומה בו ואינה חפצה לקנותו והצרה קונה לה ומתגרשת אלא סעם הרבר ורוא סגני שרוא ששטרם לדעתה א"כ בכל מקום שרוא ששטרם לדעתה היא מנורשת משא"כ בשאר קנינים דעלמא משום הכי א"ר יוחנן לטיסין אמרו ולא לרבר אחר ובשנים אוחזין אשירין דדוקא כשיטמא שרוא ה"ר ד' אשת של אדם קנות לו לענין מציאה כי הוי דלא ליה לטינצוי אבל בה"ר לא דוקא מציאה אבל לענין מקח ומסחר לא דוקא משיכה קונה כשיטמא ולא ד' אמות ולענין זיקת הרוב נמי לא קנה שיטמא ורוא ה"ר ד' אשת של אדם קנות לו ל' אמותיו * נ"ט' התם אמר ר' ל' סעם אמא כתיב בה"ר ד' אמות של אדם קנות לו בכל מקום מ"ס תקינו ליה רבנן דלא ליהו לאינצוי וקפריש נאמן בכל מקום דאמרינן לאי כל מקום סעם אלא בשדה בעלמא א נמי כשיטמא אי נמי בצירי דה"ר דלא דתיק. ב"ר רביס אבל בה"ר דדתיק רביס אי נמי בשדה תבירו לא קני ליה ד' אמות דידיה: אמר רב חסדא ג' ב"ה ופסיתיה בידו אם יכול לתקן ולהביא אצלו אינה מנורשת והם לא

שיטה מקובצת בבא מציעא י, ב

ואמר ריש לקיש קטנה אין לה חצר וכו'. פירש רש"י ז"ל אם זרק לה גט בעלה וכו' יש להקשות לרש"י ז"ל מה ראה לפרש שזה המחלוקת איירי בענין גט הרי במסקנא אנו רואים דפלוגתייהו לאו לענין גט היא אלא במציאה ואם כן הוה ליה לרש"י ז"ל לומר הדרך שנתאמת במסקנא ואם למאי דקא סלקא דעתין קאמר הוה ליה למימר קא סלקא דעתין. ועוד דרש"י ז"ל אומר קא סלקא דעתא היינו לפי שבאמצעות הקא סלקא דעתא נעשית קושיא או תירוץ אבל היכא דלא איכפת ליה מה ראה לפרש הפירוש שאינו לפי המסקנא. ונראה שהכריחו לזה מה שאומר בגמרא מר סבר משום ידה איתרביא וכו' שנראה שזה המחלוקת הוא בענין הגט שפסוק ונתן בידה בענין הגט הוא נאמר: מהר"י אבוב

אחרונים

פני יהושע בבא מציעא י, ב

בגמרא מר סבר חצר משום ידה וכו' ומר סבר חצר משום שליחות איתרביא. ואף על גב דלענין ד' אמות לא שייך לומר כן דלכו"ע תקנת חכמים בעלמא היא כדאמרינן לעיל מ"מ מסתמא דומיא דחצר ממש תקנהו ועיין מה שכתבתי ר"פ הזורק [גיטין ע"ז ע"א תוד"ה תלמוד לומר] דאפשר דהוי מדאורייתא, כן נראה לי:

פני יהושע גיטין עז, א

...

ולפי מאי דפרישית ומדקדוק לשון רש"י ז"ל היה נראה לי ליישב דהא דתנינן לקמן היתה עומדת בר"ה וזרק לה תוך ארבע אמות מגורשת, וכתבו התוס' דאע"ג דהא דארבע אמות קונות אינן אלא מדבריהם ה"נ היינו

מדבריהם משום תקנת ענוגות וכל שכן לרב אשי דאמר בפ"ק דמציעא דבר"ה לא תקנו כלל ארבע אמות אלא בסימטא ע"כ הכא היינו משום תקנת עגונות כ"כ שם התוס', וכן בהא דקאמר ר"י קרוב לה שנינו אפילו מאה אמה הוצרכו הפוסקים לפרש דהיינו משום תקנת עגונות, וזה תימה שלא נזכר טעם זה כלל בש"ס. אבל לפי דרכינו היה באפשר לומר מדאורייתא נמי מהני דונתן ריביא הוא דמשמע נתינה כל דהו כמו שכתב רש"י ז"ל להדיא, אלא מדכתיב נמי בידה מצרכין שיהא הגט משתמר לדעתה א"כ כל היכא דמשתמר לדעתה בלבד אפילו אין הגט ברשותה נמי מהני, כן נראה לי לכאורה לולא שלא מלאני לבי לפרש בדבר שהוא נגד סברת הקדמונים, ועוד אפשר בזה בסוגיות הבאות לפנינו בפירקין אי"ה:

קצות החושן סימן ר ס"ק ה

(ה) עד שישכיר לו מקומו. ונסתפקתי בראובן שנתן שטר מתנה לשמעון על ביתו ונתן השטר תוך ביתו ואמר לו הנני נותן לך הבית עם השטר מתנה שבתוכו, מי נימא כה"ג חצירו ומתנתו באין כאחד, דכה"ג אמרו ריש פרק הזורק (גיטין עז, א ב) חצירה מה שקנתה אשה קנה בעלה, ומסיק יד דעבד כיד רבו אלא גיטו וידו באין כאחד וה"נ חצירה וגיטה באין כאחד, והרי בשעה שזרק לה הגט תוך חצירה עדיין אינו חצירה אלא ע"י הגט נעשה חצירה, וכמו גבי עבד דנעשה ידו ע"י הגט שחרור, וה"נ נעשה חצר דשמעון ע"י השטר מתנה שבחצר. ולאחר העיון נראה פשיטא דכה"ג אינו זוכה, דכיון דהחצר והשטר עדיין לא יצא מרשותו איך יזכה בו המקבל ומאין יהיה לו להמקבל זכיה בביתו ובשטר. והא דאמרינן גבי גט חצירה וגיטה באין כאחד, נראה דגט שאני דגט אשה ודעבד לא בעי זכיה שיזכה דרך זכיה כיון דאשה ועבד בע"כ ואין זכיה בע"כ, אלא ודאי דגבי אשה לא בעי רק ונתן בידה וכן בעבד וליכא תורת זכיה והקנאה בע"כ, ומהאי טעמא נמי נראה בהא דקי"ל (גיטין כ, א) כתבו על איסורי הנאה כשר, ואף על גב דליכא תורת זכיה כלל באיסורי הנאה וכמ"ש הרשב"א בתשובה (ח"א) סי' תר"ב ע"ש, וזה דלא כדברי ריב"ש (סי' ת"א) דס"ל דיש זכיה באיסורי הנאה, אלא ודאי משום דגירושין בע"כ לא בעי זכיה כלל אלא ונתן בידה.

חדושי הגר"ח בבא מציעא י, ב

בענין חצר מטעם שליחות
בעז"ה. כבוד ד"ז הרב הג' חריף ובקי בחדרי תורה, סוע"ה, כבוד קדושת שם תפארתו מוהר"ר חיים ברלין נ"י שלום לו ולביתו ולכא"א שלום וברכה.
מכתבו קבלנו לנכון ומאד שמחנו מבשורת החיים ושלום אשר אתם ונוסף על כולמו גדלה שמחתי על אשר נתכבדתי מכבודו במכתב החידו"ת, אשר בו הראה רוב אהבתו אלי, בבואו אלי בארוכה, בדברים עמוקים וישרים המשמחים לב ונפש והנני לו ברוב תודה הנאותה לכבודו ע"ז, וכן הנני להציע לפניו מה שעלה על רעיוני דרך עברי בין דבריו היקרים.
והנה ראשית דבריו היתה לתרץ קושייתי שהקשיתי לר"ל דסובר בב"מ דף י' דחצר קונה מטעם שליחות, ולדידי' איך קונה בדעת אחרת מקנה אותו (בדף יא ע"ב), דהא צריך להיות גם שלוחו של נותן, ולגבי הנותן הא לא הוי החצר בר שליחות כלל.
וכבודו השיב ע"ז מדברי הר"ן (שם) שכתב דמטעם יד הוא דקנה.
באמת הר"ן לא כתב זאת רק על ר"א דקאמר חצר משום יד איתרביא ולא גרע משליחות, וחקר שם הר"ן דהא דקונה במציאה מצד מה קנאו מטעם יד או משום שליחות, אבל ר"ל הא קאמר בהדי' דחצר משום שליחות ולא משום יד וכדקאמר קטנה אין לה חצר יעו"ש. וגם על ר"א דקאמר חצר משום יד איתרביא ולא גרע משליחות על הא דבמתנה לא בעינן משתמרת, ובע"כ דמטעם שליחות הוא דקני' וכדביאר הר"ן גופי' הכי בהדי', א"כ קשה קושייתי דבמתנה הא לא מהני ג"כ שליחות, דלגבי נותן הא לא הוי החצר בר שליחות כלל וכמבואר.
וגם במה שכתב כבודו על הרמב"ם דלשיטתו אזיל דפוסק דהוי ריבית קצוצה, עדיין קשה דאיך פסק נגד הגמרא' שם (ב"מ דף עא ע"ב) דקאמר להדי' בשלמא סיפא לחומרא, ובע"כ מוכרחים אנו לומר כמו שביאר (המגיד משנה) [הכ"מ פ"ה ממלוה ולוה ה"ד], דהא דקאמר בשלמא סיפא לחומרא היינו מדאורייתא ממש.
והנה במה שהקשה כבודו מהא דקדושין דף כ"ג, נראה לחלק דהנה באמת צריכים אנו להבין הסברא מפני מה צריך להיות גם שלוחו של נותן, והנראה לומר דהנה בהך שזוכה עבור המקבל קעביד תרתי, חדא שמפקיעו מרשות הנותן ועוד שזוכה עבור המקבל, ולענין להפקיע מרשות הנותן לא חיילא כלל שליחות של המקבל כיון

דזה אין בכוחו, ולהכי צריך להיות שלוחו של נותן לענין להפקיע מרשותי, ושליח של מקבל לענין לזכות עבורו, נמצא דלא הוי שליחותן של המקבל והנותן על דבר אחד, ולהכי לא מהני מה דהוי שלוחו של אדון לענין העבד, אבל הכא גבי כהני, דעל מה דהוי שלוחי דידן, על גוף העבודה הוי ג"כ שלוחי דרחמנא, להכי מהני מה דהוי שלוחי דרחמנא לענין זה דיכול להיות ג"כ שלוחי דידן.

ואציע לפני כבודו מה שעלה על רעיוני לומר על קושיתי, והוא דהנה באמת נוכל לומר דהיכא דדעת אחרת מקנה אותו לא מהני שליחות לגבי חצר. אכן יקשה לנו על זה, חדא מהא דקאמר דעת אחרת מקנה אותו שאני, דלא בעינן לא משתמרת ולא עומד בצידה, ובע"כ דהוי מטעם שליחות. ועוד יקשה מהא דקאמר בב"ב דף (פ"ג) [פד] ע"ב אם פקח שוכר את מקומו, הרי דמהני חצר גם היכא דדעת אחרת מקנה אותו, ותקשה למ"ד חצר משום שליחות איתרבאי.

אכן הנראה לומר עפ"י מה דקאמר בגמרא ריש הזורק (גיטין דף עז ע"א) בהא דזרק לחצירה מגורשת, ומקשה בגמרא דהא בעל אוכל פירות ומתרץ שם דגיטה וחצירה באין כאחד, הרי דהיכא דמקנה אותו החצר והחפץ שניהם כאחד לא אמרינן דזוכה בחצר ואח"כ זוכה החפץ, אלא אמרינן שניהם באין כאחד, וכיון דזוכה בהחפץ בעת שמקנה לו החצר, שפיר יכול להיות גם שליח של נותן, כיון דיש לו עדיין זכות בהחצר, ולהכי שפיר מהני החצר בב"ב וגם גבי מעשה דר"ג אף מטעם שליחות, דהא התם שניהם באין כאחד החצר והחפץ, אבל באמת היכא דהוי חצירו מקודם, לא מהני היכא דדעת אחרת מקנה אותו למ"ד חצר משום שליחות איתרבאי. ובזה נוכל להבין קושית הגמרא, דמקשה ומי איכא למ"ד חצר משום שליחות איתרבאי והא תניא [ידה וכו' ת"ל] ונתן וכו', ותמהו בתוס' (ד"ה ואי) וברש"י דאיך מוכיח בגט טפי מבגניבה יעו"ש. ולפי דברינו ניחא, דכיון דהיכא דדעת אחרת מקנה אותו לא מהני חצר כלל למ"ד חצר משום שליחות איתרבאי, ובע"כ הא דקנתה לה חצירה גבי גט, בע"כ מטעם יד הוא דאיתרבאי, כנ"ל.

כ"ז עלה על רעיוני והנני מחכה לדבריו ולתשובתו והנני מברכו בכטו"ס דש"ת כל הימים.

ח"א חיים בהגאון ר' יוסף דובער הלוי נ"י סאלאווייציק
(ספר "אהלי חיים" עמ' לו ושו"ת "נשמת חיים" ח"ד סי' פא)

בדין קנין חצר בקטן

רמב"ם פכ"ט מהל"מ מכירה ה"י כתב וכן קטן שקנה מטלטלין וקנו מידו ושכר מהן המקום לא קנה עד שימשוך לפי שאינו זוכה בדרכים שזוכין בהן הגדולים, ראה לדבר שאין חצר של קטן ולא ארבע אמות שלו קונות לו מפני שנתרבו מדין שליחות ולא מדין ידו כמו שיתבאר ולא יהיה הקנין או שכירות המקום גדול מחצירו אבל קטנה שנתרבה חצירה מידה תקנה המטלטלין מאחרים אם קנו מידן או בשכירות המקום. ובה"א כתב יראה לי שקטן שקנה קרקע ונתן דמים והחזיק בקרקע תעמוד בידו אף על פי שאין ממכרו בקרקע כלום שהקטן כמי שאינו לפנינו הוא זוכין לאדם שלא בפניו ואין חבין לו אלא בפניו, עכ"ל. ובהשגות הראב"ד שם כתב וז"ל א"א מעתה לפי דבריו אם קנה מטלטלין ושכר מקומן למה אמר למעלה שלא קנה והלא המוכר זכה לו המטלטלין על ידי שכירות ובכל מיני זכיה זכין לו לאדם שלא בפניו הילכך זכה בשכירות מקומם וכשאמרו אין לו חצר ואין לו ארבע אמות לענין מציאה לבד אמרו, עכ"ל.

והיינו דנחלקו הרמב"ם והראב"ד אי מהני קנין חצר לקטן במקום דעת אחרת מקנה דנהי דפשיטא דקטן לית ליה קנין חצר דקי"ל דאין חצר לקטן, קסבר הראב"ד דהיינו דוקא במציאה דחצר דקטן מטעם שליחות ואין שליחות לקטן אבל במקח וממכר דאיכא דעת אחרת מקנה ואמרינן זכין לאדם שלא בפניו מהני זכייית המקנה בשביל הקטן דלא בעינן דעתיה כיון דזכות הוא לו, אבל הרמב"ם סבר דגם במקום דעת אחרת מקנה ליכא חצר לקטן, וצ"ע במאי פליגי.

והנה בב"מ דף י' ע"ב קטנה אין לה חצר ואין לה ד' אמות ופרכינן ומי איכא למאן דאמר דחצר לא משום יד איתרבאי, והתניא ידה אין לי אלה ידה גגה חצירה וקרפיפה מנין ת"ל ונתן מ"מ, ומסקינן דלענין גט כ"ע לא פליגי דמשום ידה איתרבאי, כי פליגי לענין מציאה מר סבר ילפינן מציאה מגט ומ"ס לא ילפינן, ואיבע"א בקטנה וכו', ובהמשך הסוגיא שם בדף י"א ע"ב אלא אמר רב אשי חצר משום יד איתרבאי ולא גרע משליחות, גבי גט דחוב הוא לה אין חבין לאדם אלא בפניו ובעינן עומדת בצידה, גבי מתנה דזכות הוא לה זכין לאדם שלא בפניו ולא בעינן עומדת בצדה.

והנה הראשונים נחלקו בהא דילפינן קנין חצר מגט וגם מגניבה, אית דאמרי דהתורה חידשה שני תורת קנין חצר, דגבי גט אמרה התורה דחצר משום יד, וגבי חצר דגניבה אמרה תורה דחצר משום שליחות, לכך גבי גט דחוב הוא לה ואין חבין לאדם שלא בפניו וממילא ליכא בחצר תורת שליחות התם אמרה תורה דהוי חצר

משום יד, וגבי מתנה דזכות הוא לה זכין לאדם שלא בפניו הוי חצר משום שליחות ולא משום יד וממילא לא בעינן עומדת בצדה, ואית דאמרי דדין חצר אחד הוא וליכא אלא קנין חצר אחד, דלעולם חצר משום יד אפילו בחצר דגניבה, והא דמצינו חצר משום שליחות ממילא נשמע, דכיון דחצר הוי כמו יד שלו כ"ש דחשיב כמו שליח שלו, לכך התם בגמרא נמי אמר רב אשי חצר משום יד איתרביא ולא גרע משליחות גבי גט דחוב הוא לה ואין חבין לאדם שלא בפניו ולא סגי ביה משום זכיה בעינן דוקא עומדת בצדה כדי שיועיל החצר משום יד, אבל גבי מתנה דזכות וזכין שלא בפניו לא בעינן עומדת בצדה ולא בעינן דוקא משום יד אלא אפילו משום שליחות סגי. והנה יש לחקור בהא דליכא חצר דשליחות בקטן אם הביאור הוא כמו דליכא שליחות לקטן כמו"כ לית ליה נמי חצר, והיינו דמכיון דשליחות ליכא בקטנים לא נתנה להם התורה קנין חצר מעולם, דלא נתנה התורה חצר אלא היכי דאיתא שליחות אבל היכי דליתא לשליחות לא חידשה התורה תורת קנין חצר כלל, או דילמא לא, אלא מאחר דאיתרביא חצר, גם לקטנים נתרבה בעצם תורת קנין חצר, רק כיון דחצר משום שליחות וקטן אינו יכול לאשווי שליח ממילא לית ליה בפועל קנין חצר, אבל בעצם דין חצר איתא אף בקטנים. ונ"מ בזה אם קטן יכול לקנות בחצר במקום דעת אחרת מקנה דאי נימא דלא נתחדשה תורת קנין חצר רק למי דהוי איתא בשליחות א"כ גם ע"י דעת אחרת מקנה לא מהני דליכא תורת חצר לקטנים, אבל אי נימא דעצם תורת חצר נאמר אף לקטנים רק דליכא לחצר דקטן תורת שליח דלית ליה דעת לעשות שליח דקטן הוי שלא בפניו ובעינן תורת זכיה, היינו היכא דבעינן דעתיה לאשווי תורת חצר אבל היכא דדעת אחרת מקנה לא בעינן דעתיה ושפיר קנה אף בחצר.

ונראה בע"ה דזה תלוי במה שנחלקו רבוותא, דאי אמרינן דבדין קנין חצר נתחדש שני סוגי חצר, חצר משום יד דילפינן מגט, וחצר משום שליחות דילפינן לה מגניבה, אז שפיר אמרינן דהך חצר דשליחות דהוי דין חצר בפני עצמה לא נתחדשה אלא במי דאיתא בשליחות, וקטנים דליתא בשליחות ליתא בקנין חצר, אבל אי אמרינן דלעולם לא נתנה התורה אלא חד תורת חצר והיינו חצר משום יד ואפילו גבי חצר דגניבה נמי עיקר תורת חצר הוי משום יד ושליחות לא שמעינן בהדיא, ממילא אין טעם לומר דליכא חצר למי שאינו בר שליחות משום דחצר משום יד איתרביא וקטן נמי אית ליה יד וצריך לומר דהא דליתא בקטן חצר דשליחות היינו משום שאינו יכול לעשות שליח דחשיב שלא בפניו והיכא דאיתא דעת אחרת מקנה והוי זכות שפיר דמי.

ומעתה יש ליישב דעת הרמב"ם ונאמר דהרמב"ם סבר כהני רבוותא דאיכא שני דיני חצר לקנין, [א"ה, וכן משמע מדברי הרמב"ם שם בהל' י' דחצר דקטן מדין שליחות ולא מדין יד דמשמע דסבר דהוי שני פרשיות נפרדות דאי עצם חצר הוי משום יד רק דמיניה שמעינן גם מטעם שליחות דהוי ק"ו, א"כ לא שייך לומר ולא מדין יד], ולכך גבי קטן מכיון דלית ליה שליחות לית ליה נמי קנין חצר, וממילא מה מועיל במכירה שזכות הוא לו מכיון שאין לו קנין חצר מעולם, דלא נתחדש תורת חצר לקטן, אבל היכי דהקטן קנה קרקע בחזקה והתם כיון שדעת אחרת מקנה אותו לא בעינן כוונה כמו שכתבו הרשב"א (גיטין כ ע"ב) ונימוק"י (ב"ב מא ע"א), ממילא שפיר דמי, אבל הראב"ד סובר כשיטה השניה דלעולם נתנה התורה חד תורת חצר והיינו משום יד, וחצר משום שליחות ממילא נשמע, ולכך פשיטא ליה דהיכי דזכות הוא לו שפיר דמי כדפירשתי.

ברם, לכאורה איכא סוגיא מפורשת כדעת הרמב"ם דבקטן ליכא חצר מטעם יד, והוא בב"מ דף י' ע"ב שהבאנו לעיל, דאיתא התם גבי גט כולי עלמא לא פליגי דמשום יד כי פליגי וכו', ומסיק איבעית אימא דקטנה כולי עלמא לא פליגי דילפינן מציאה מגט והכא בקטן קא מיפלגי מר סבר ילפינן קטן מקטנה, ומר סבר דלא ילפינן והיינו דגבי קטן אפילו יד נמי לית ליה, דרק בקטנה דהתורה נתנה לה יד לקבל גיטה מצאנו תורת יד, ומשמע דבקטן לית ליה תורת קנין חצר כלל והיינו שלא כדעת הראב"ד וצ"ע.

ומיהו כדמעיינת שפיר לא קשה מידי, דהנה בש"מ שם מביא דברי הראב"ד דמפרש באופן אחר דאפילו אמרינן דאית ליה יד במציאה אינו אלא מפני דרכי שלום, מר סבר ילפינן קטן מקטנה כי היכי דגבי קטנה אית ליה יד גמורה לגבי גט, ואמרי רבנן מכיון דאית ליה יד לגבי מציאה מדרבנן אית ליה נמי חצר כדי דלא מיחזי כחוכא ואטלולא, לכך מאחר דילפינן קטן מקטנה וקטן הא אית ליה יד משום דרכי שלום ממילא גם חצר אית ליה, ומר סבר דגבי קטן דאין לו יד כלל אלא משום דרכי שלום לא תיקנו חצר, ודי דאמרי רבנן דלהכי ילפינן דאית ליה יד כמו קטנה אבל למימר דילפינן גם דאית ליה חצר זה לא אמרינן, ונמצא דהראב"ד קאי לשיטתיה דכל חצר הוי משום יד ושליחות ממילא נשמע מיניה.

(סה"ז "ברית אברהם" עמ' שנו)